

ՍԿՍՆԱԿ. ԸՆԹԵՐՅՈՂԻ
Գ- Ր Ա Դ Ա Ր Ա Ն

ՍԻՐԱՍ

ԹԱԼԻՍՄԱՆ

891.99
Ն-55

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵՆՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ

6 NOV 2011

ՍԵՄՆԵԱ ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

891.99

U-55

ՍԻՐԱՍ

1002
39999

4012

ԹԱԼԻՍՄԱՆ

Հ Ս Խ Հ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԵՐԵՎԱՆ 1986

Պատ. խմբ. [redacted]
 Տեխ. խմբ. [redacted]
 Սրբազրիչ՝ Հ. Դոլուխանյան

Գլավիտի լիազոր Կ-1093, պատվեր 524
 Հրատ. 3696, տիրաժ 3000
 Պետհրատի տպարան
 Յերեվան, II Գնունի, 4

Հանձնված է արտադրության 10 ապրիլի 1936 թ.
 Ստորագրված է տպելու 19 մայիսի 1936 թ.

ԳԻՆԸ 53 ԿՈՊ.

СИРАС
 ТАЛИСМАН
 Гиз ССР Армении, Эривань, 1936

Ս Ի Բ Ա Ս

Ծնվել է 1902 թվին, Երզրումի վիլայեթի Ալաշ-
 կերտի շրջանի Գարա—քիլիսե գյուղաքաղաքում: 1914
 թվին, համաշխարհային պատերազմի հետևանքով ըն-
 տանիքի հետ գաղթել է Կովկաս, հաստատվել Թիֆլի-
 սում և 1915 թվից մինչև 1922 թիվը զբաղվել է գրա-
 շարությամբ: 1921 թվին գալիս է Յերևան, առաջ է
 քաշվում մի շարք խորհրդային—կուսակցական պաշ-
 տոններին (Յերևանի Գաղթադրույթար, Ախտայի Կուս-
 շրջկոմի քարտուղար, «Բանվոր» թերթի խմբագիր և
 այլն), բայց իր հիմնական աշխատանքն համարելով
 գրականությունը, վերջին շրջանում ամբողջովին նը-
 վիրվում է գրականությանը:

Սկզբնական կրթությունն ստացել է Գարա—քիլի-
 սեյում գործող Միացյալ Ընկերության դպրոցում, ա-
 պա Յերևանի Պետհամալսարանում և 1929—1932թ. թ.
 սովորում և ավարտում է Մոսկվայի Համամիութենա-
 կան Կոմունիստական Ժողովրդագիտական ինստիտուտը:

Սերասի առաջին պատմվածքը՝ «Յեռացող կաթ-
 սան» լույս է տեսել 1922 թ., Յերևանում, Ազատ Վըշ-
 տունու խմբագրությամբ լույս տեսնող «Մուրճ» ամ-

սագրում: Այնուհետև Սիրասը գրում է «Նվերը», «Կյանքի կարոտը», «Գարնան ծաղիկներ» պատմվածքները: Սիրասն զբաղվում է ժողովրդական բանահյուսության մշակմամբ, վորի արդյունքն են «Մամեն ու Աչեն», «Լաթիֆե»-ն և այլն:

Սիրասը վիպագիր է: 1931 թվին լույս տեսավ «Հարցրեք նրանց» վեպը, իսկ 1936 թ. «Զգրված թրենք» մեծածավալ վեպը:

ԹԱԼԻՍՄԱՆ

Ա

Նա վոչ խառն կուղեր ու վոչ ել զումաչ, վոչ արբեչում ու վոչ ել թանթեւա. նրա ուղածը մի շատ հասարակ բան էր— մի չթե չապիկ ու մի քաթանե գոգնոց. այսքանը բավական էր, վոր Արուսը ծածկեր իր յերկու տարեկան Արմիկի մերկությունը: Յեւ այսոր, այդ խոստանում էյին նրան. խոստացողը ինքը Բարեւն էր, Բարեւը, վոր այնքան անունի տեր էր գյուղի մեջ, Բարեւը, վորի չվաքն անգամ սարսափ էր ազդում գեղականների վրա:

Յեւ խոստումը տեղի ունեցավ շատ հասարակ ձևով...

...Արուսի ամուսինը, Մուկուչը Բարեւի տան մշակն էր. մեկ որ Մուկուչը գիշերը տուն չեկավ: Արուսը մինչև լույս իր Արմիկը գիրկն առած սպասեց ամուսնու ճամբան, բայց ամուսինը չեկավ ու չեկավ... Հազար ու մի մըտ-

քեր անցան Արուսի գլխով, հազար չար ու բարի դեպքեր նախագուշակեց՝ հա հիմի կգա Մուկուչը, հա քիչ հետո, հա լուսադեմին, հա արևի շողերի հետ. բայց Մուկուչը չկար։ Ել Արուսը համբերել չեր կարող, հենց վոր արևը մի քիչ բարձրացավ, յելավ, փակեց իր դեմնափոր տան դուռը, գիրկն առավ Արմիկին և ուղղակի դիմեց Բաբելի տունը։ Գնաց դողալով ու սրտի թրթռոցով, գնաց հեալով ու քրթմնջալով, բայց ինչ լավ եր, վոր բախտը յերես չեր թեքել Արուսից. հենց Բաբելի բակում նա հանդիպեց ամուսնուն, վոր գոմից անասունների աղբն եր փոխադրում. Արուսը չհամբերեց և հենց տեղն ու տեղը սկսեց կըշտամբել ամուսնուն.

— Յանի ես ել գործ ա, Մուկուչ, վոր դու անում ես. քանի կար մթնով իր տուն գալի, խեղճ ըրեխիս աչքը ջուր եր դառնում՝ հա դուռան ճղքանը մտիկ անելով, հա ապի, ապի ձեն տալով, հմի եդ բոլ չի քչերներն ել սկըսեցիր տուն չգալ. յանի ես ել որութե՞ն ա։ Աստված կտրի եսպիսի որը։

— Ա կնիկ, դու ել բան ես ասում ելի,— սրանեղելով ասաց Մուկուչը,— յանի յես շատ եմ ուզում, վոր եղպես ըլի. ես անտերի գործին պրծում չկա. սաղ քչերն ես ա ելել իմ հալը,— ասաց, փնչաց Մուկուչը, սրբեց ճաշատի քրտինքը, ապա ձեռքը տարավ թեթե-

վակի դիպցրեց Արմիկի այտերին։ Յերեսան ժպտաց, ժպտաց ու թռչունի նման յերկու թևերը թափահարեց դեպի հայրը, սակայն այդ շարժումից ընկավ նրա ուսերին փաթաթված շորը, յերեսայի մերկ մարմինը մնաց առավոտյան քամու սառը շոյանքի տակ։

Արուսը շտապով ծածկեց շորը յերեսայի ուսերին ու այս անգամ ավելի բարկացած ասավ.

— Եդ աշխատելն աշխատել, մեջը մի խեր ել ա ըլի, ելի բան ա. բա յե՞րբ պիտի իմ յերեսեն ել մի լազաթին շոր ունենա, հը... .

Ու դեռ յերկար գանգատվում եր Արուսը.

Այդ խոսակցությունը լսեց Բաբելը, վոր աննկատելի հետևել եր նրանց։ Այժմ նա յերեվաց։ Մուկուչը տեսնելով նրան, շտապով կողովն ուղղեց մեջքին ու տարավ լցրեց բաժմայի վրա։ Բաբելը նախ ուզում եր բարկանալ, վոր Մուկուչն այնքան յերկար խոսակցության է բռնվել կնոջ հետ, բայց յերբ առաջ անցավ, տեսավ, մոտիկից տեսավ Արուսին միտքը փոխեց... Յեվ վոնց չփոխեր միտքը... Արուսը, յանի գյուղի են լավ, լավ հարսներից են վոր մեկն եր, վոր ուներ Արուսի աչքն ու ունքը, վոր մեկն ուներ են բոլորակ յերեսը, են մանրիկ բերանն ու փղոսկրե ծնոտը... Բաբելը մոտեցավ, մոտից նայեց Արուսին ու նրա Արմիկին և մտքում ինքն իր վրա

բարկացաւ... Եդ վո՞նց, եդ վո՞նց ինքը մինչեւ հիմի չի իմացել, վոր Մուկուչը՝ եդ տիմար մշակը եդպիսի կին ե ունեցել, հա՛, հիմի յե հասկանում Բաբելը, թե ինչու յե Մուկուչը գործից հետո ենպես վաղեւազ տուն գնում, հիմի յե հասկանում, թե ինչի մեկ մեկ Մուկուչը կանգնում ե ու հողոց հանելով նայում դեպի հեռու...

Ու Բաբելը հանկարծ բարի դեմք ե ընդունում... և իր բակում, գոմի կողքի փոքրիկ քողտիկը տրամադրում ե ամուսիններին: Մուկուչն իր մշակութունը կանի, Արուսն եր կով կկթի և նրանք ուրախ ու յերջանիկ կապրեն:

— Ես տղեն ել շատ դուրըս յեկաւ,—ասում ե Բաբելը և շոյելով յերեսայի գլուխն ավելացնում,— հլա տես թե իրիկունը քաղաքից նրա համար ինչ եմ բերում:

Յեւ այնուհետեւ Բաբելը Մուկուչին դաշտ՝ աշխատանքի յե ուղարկում, ու ինքն ել գնում քաղաք...

...Այժմ արդեն յերեկո յե: Արուսն սպասում ե Բաբելին: Հիմա նա կգա: Արուսը յերեսան գրկին, մինչեւ ծնկները բաց վոտքերով՝ բամբան ե կոխկրտում. նա անգործ մնալ չի սիրում: Մեկ բամբան ե կոխկրտում, մեկ ել կրծքին սեղմում Արմիկին ու ինչ վոր չափ ու ձև անում,— ահա՛, չապիկն ենպես

կկարեմ, վոր մինչեւ յերեսայի ծնկները ծածկի. գոգնոցն ել միշտ չեմ հագցնի, վոր շուտ չմաշի... Ելի աշխարհից բարին անպակաս ե, ելի լավ մարդիկ կան. վո՞նց Արուսը մինչեւ հիմի չեր մտածել դալ Բաբելին խնդիրք անելու, վո՞նց...

Ու կոխկրտում ե Արուսը բամբան այնքան ժամանակ, մինչեւ բամբան սնդանում ե վոտքերի տակ ու նա այս անգամ կարծես պար ե դալիս ու քթի տակ ինչ վոր մոլորում, մեկ-մեկ ել խնամքով շոշափում ե Արմիկի մեջքն ու մտմտում,— շուտով շուտով Արմիկն գգեստ կունենա: Բայց ինչո՞ւ յե Բաբելն ուշանում. չլինի մոռացաւ Արուսին ու Արմիկին. չլինի մոռացաւ իր խոստումը... Ձե՛, չե՛, Բաբելը վոչ Արուսին ե մոռացել, վոչ ել իր խոստումը: Ահա՛, նա յեկաւ և հանդարտ քայլերով մոտենում ե Արուսին: Բաբելն յուրովի ինչ վոր բան ե փափսում և աչքերում հուրհրատին ե տալիս մի նշանակալից փայլ: Բաբելն ավելի յե մոտենում, նայում ե Արուսի բոլորակ ու պայծառ դեմքին, ժպտուն աչքերին, բարակ վարդագույն շրթունքներին և ապա հայացքն իջեցնում վար, նայում ե նրա սրունքներին, վորոնք չնայած չաղաղված են ցեխով, բայց դարձյալ ինչ վոր հուզիչ բան ունեն իրենց մեջ: Ձե՛ վոր Բաբելը, լավ, շատ լավ գիտե, վոր այդ ցեխն անցողիկ ե, վոր

այդ ցեխի տակ թափնված է մարմնի գայթա-
կղիչ ճերմակուլթյունը: Բավական է, վոր Ա-
րուսը թեկուզ մի անգամ վոտքերը հենց գյու-
ղի ներքևում հոսող առվակում ողողի...

Յեվ ավելի ու ավելի յե տարվում Բաբելն
Արուսի հրապույրով. նա հանդարտ քայլե-
րով մոտենում է, նախ ձեռքը յերկարում քը-
սում է Արմիկի ալտերին: Յերեխան ժպտում
է մոր դեմքն ի վեր և արևի հանդչող շողե-
րով սրայծառազարդված նրա դեմքը փայլում
է մի անբռնադատելի հրապույրով: Արուսը
սակայն չփոթված է, նա ամենորյա խանդա-
ղատանքով չի կարողանում պատասխանել յե-
րեխայի ժպիտին, մանավանդ, վոր այդ պա-
հին Բաբելի ձեռքն իբրև թե անզգուշաբար
դիպչում է նաև Արուսի դեմքին: Արուսը վատ
նախազգացումով ցնցվում է, բայց այդ րո-
պեյին Բաբելն իր լայն դրպանից մի կապոց
հանելով գնում է Արուսի թևի տակ: Արուսը
ցանկանում է ժպտալ, յերախտապարտ նայել
Բաբելին, բայց չի կարող, նույնիսկ քնադ-
գորեն հեռ-հեռ է գնում ու կարոտով Արմի-
կին սեղմում կրծքին: Զարմանալի յե, այդ
պահին նա աշնքա՞ն է ուզում մենակ մնալ իր
Արմիկի հետ, վոր հագիվ լսում է Բաբելի
նշանակալից փափսոցը:

— Իրիկունը կգաս իմ ողան, յերեխիդ
եւ հետդ կբերես, կգաս, վոր վոտքերս լվա-
նաս:

Բ

Նա վոչ խառ կուղեր, ու վոչ եւ զումաչ,
վոչ աբրեշում ու վոչ եւ թանթելա. նրա ուզա-
ծը մի շատ հասարակ բան էր, մի չթե չապիկ
ու մի քաթանե գոգնոց: Յեվ Արուսի յերե-
խան, Արմիկն, հիմա ունեւ այդ չապիկն ու
գոգնոցը:

Բայց Արուսն ապերախտ չէ. պետք է մի
բանով հատուցել Բաբելին այդ լավության
համար: Ի՞նչ է Բաբելի պահանջը. շատ հա-
սարակ բան. գնալ ու լվալ նրա վոտքերը: Յեվ
Արուսը նախ իր վոտքերն է լվանում, կարգի
բերում իր հնամաշ դեյրան, ապա մի յերկու
անգամ չափ ու ձև անում Արմիկի հագուստ-
ները, հետո գրկում է յերեխային, պինդ սեղ-
մում կրծքին ու գնում Բաբելի ողան: Դուրսը
գեռ լույս կա: Շուտով, շուտով կլվա Բաբե-
լի վոտքերը, տուն կվերադառնա ու կսպասի
իր Մուկուչին: Ախ, այդ Մուկուչը բնավ լույ-
սով տուն չի գալիս:

Գնում է Արուսը բակի միջով, գնում է
սրտի թրթռոցով, գնում է ներքին հուզու-
մով: Ինչպես լվանա աղա Բաբելի վոտքերը,

վոր նա դո՛ւ մնա, վոր աչքը քաղցր լինի իր ու իր մինուճար Արմիկի վրա. գնում է Արուսը և արդեն հասնում է աղայի ընդարձակ տանը: Այնտեղ հիմա վոչ վոք չկա. Բարեւը տնեցիներին բոլորին ուղարկել է զով սարեւրը. ինքը մեկ-մեկ դալիս է տանն աչք տալու. ու այս քանի որս մենակ է: Հա՛, հիմի յե հառկանում Արուսը, թե ինչի յե Բարեւն ուզում, վոր ինքը լվանա նրա վոտքերը, չե, վոր տանը մարդ չկա. նա ել հալիվոր մարդ. ավտաս հիսունի մոտ լինի, ի՞նչ կա վոր Արուսը մի անգամ նրա վոտքերը լվա... Ու այս մտքից սրտապնդված գնում է Արուսը, մտնում է աղա Բարեւի ոդան: Մտնում է ու յերեխան դրնում հատակին: Հենց ողայում յեղած տաշտի մեջ ջուր է լցնում և ապա մոտենալով թախտի վրա փափուկ բարձերին թիկնած Բարեւին ուզում է հանի նրա գուլպաները:

Բայց հենց, վոր ձեռքերը դիպչում են Բարեւի վոտքերին, Բարեւն ուղղվում է տեղում և բռնում է Արուսի բազուկից, բռնում է ու պինդ քաշելով նստեցնում է իր կողքը, թախտին.

— Հլա մի քիչ կաց, — ասում է Բարեւն ու թոռած վավաչոտ ձեռքերը քսում է Արուսի այտերին:

— Ես ի՛նչ մախմուր թշեր ունեւ. ես ի՛նչ

աչքեր են. ասես դունյա գյողալի յերեսհարքն ըլի:

Արուսն ամոթխած դեմքին է քաշում գըլխաշորը, բայց Բարեւը հանդիստ չի տալիս:

— Զե՛, — շարունակում է նա, — չե՛, մեղք ա մեղք, վոր ես պայծառ, ես ջահել ումբըն եսպես խեղճ ու աղքատ մնա:

Ու Բարեւն ելի խոսում է, ելի համոզում, վոր Արուսին հարկավոր է լավ կյանք, լավ ապրուստ: Բարեւը կհեշտացնի նաև Մուկուչի աշխատանքը. միայն թե Արուսը Բարեւի դադրքն իմանա, Բարեւի սրտով չարժվի: Ու ավելի վճռական են շարժվում Բարեւի ձեռքերը. նա տեղից բարձրանում է, Արուսին գըրկում, դցում է թախտին: Արուսը դիմադրում է ու կարոտալի հայացքը միշտ հառած է պահում յերեխայի վրա. յերեխան դեռ ժպտում է. բայց տեսնելով, վոր մայրը իրան չի մոտենում նախ ծամածռում է դեմքը, ապա ըսկսում է ճշալ բարձր ու աղմկոտ... ճչում է ամբողջ կոկորդով և ճիչը լցվում է սենյակում, ապա գնում տարածվում է բակում և դեռ ավելի հեռուն: Բարեւը կատաղում է. յերեխայի լացը չփոթում է նրան: Սակայն յերեխայի ճիչն ուժ է տալիս Արուսին. նա թախտից բարձրանում է, բայց լեզուն չի գորում վոչ մի խոսք ասելու: Բարեւն ատելությամբ լցվում է դեպի յերեխան, ուզում է՝ Ա-

բուսին թողնել, վոր նա գնա յերեխայի ճայ-
նը կտրի, բայց չի ուզում հրաժարվել իր մըտ-
քից... Ու մի վերջին ճիգով նորից Արուսին
սեղմում է իր բազուկներում:

Յերեխան շարունակում է աղմկել:
Հսկում է վոտքերի թփթփոց:

«Ա՛յ շան լակոտ, այնքան դոռաց, վոր մար-
դիկ վրա հասան»... Ու Բարելը հուսահատ
թողնում է Արուսին. Արուսը թռիչքով հաս-
նում է, գրկում յերեխային ու ցատկում է դե-
պի դուռը՝ բացում է այն ու դռան չեմքին
հանդիպում է Մուկուչին, վոր նոր է վերա-
դարձել աշխատանքից: Արուսը չփոթված է,
բայց Բարելն իր բանը գիտե, տեսնելով Մու-
կուչին ընդունում է հպարտ դեմք և հան-
դարտորեն ասում.

— Ապրես վորդիս. քանի որ եր վոտքերս
չեյի լվացել. եղպես մեկ-մեկ արի լվա...

9

Արմիկը չթե չապիկ ունի ու քաթանե գող-
նոց, Արուսն հիմա գիտե, թե ինչու համար
Արմիկն ունի այդ չապիկն ու գողնոցը. բայց
նա Մուկուչին բան չի կարող ասել. Մուկուչն
էլ դե ինչ կարող է հասկանալ. ինչ կլինի, վոր
իւր կինը մեկ յերկու անգամ գնա աղայի վոտ-
քերը լվանա:

Բայց Բարելը հանգիստ չունի. նա գիտե,

վոր Արուսն այլևս չի գա, յեթե գա ել ելի եդ
չար լակոտը, Արմիկը պիտի խանգարի նը-
րան... Ու նա գազազում է, գազազում է յեր-
կու տարեկան յերեխայի դեմ... Յերեխան,
վոր միայն ու միայն իր լացով է պաշտպանում
իր մորն աղայի հարձակումներից. և ինչ լավ
պաշտպանեց, հը՞, թերես Մուկուչն էլ այն-
պես չկարողանար պաշտպանել իր կնոջը, ինչ-
պես այդ յերկամյա տղան... ո՞հ, Բարելը
կես ճամբին մնացողներից չե... Առավոտ է,
նա գալիս կանգնում է Արուսի քողտիկի առաջ
ու հրամայական ասում.

— Եսոր հացը մոռացել են դաշտ տանել,
ահա՛, գնա վերցրու են մեշոկն ու տար դաշտ,
բրնձի ցանքերի դաշտը... Մարդդ ել ենտեղ
է, չուտ տար թե չե քաղցած են, գործն առաջ
չի դնա:

Շուգ է... Արուսը մեջքին է գցում ծանր
բեռը, վրան ել նստեցնում Արմիկին ու մեկ-
նում է դաշտը:

Գնում է Արուսն արվան-արվան ծաղիկնե-
րի միջով, գնում է քրտնքակալած ու ծոված
մեջքով, ուղում է մի փունջ չինել են ծաղիկ-
ներից իր Արմիկի համար, բայց սիրտը հան-
դիստ չե... Բրնձի ցանքերը հեռու յեն.
պետք է գնա, վոր հասնի: Գնում է նա կքած
մեջքով, հետ են մնում ծաղկավետ դաշտերը,
հասնում է ճահճոտ հողերին, այնտեղ ուր

մոծակներն այնքան առատ են, և ուր արեն
այրում ե թեժ յերկաթի նման: Արուսը վեր-
ջապես հասնում ե. արդեն ճաշի ժամն ե:
Արուսը նախ մեջքից իջեցնում ե Արմիկին, ա-
պա հացը տանում հանձնում ե Բաբելի մշակ-
ներին:

Ու այսպես, Արուսը զնաց յեկավ մի քա-
նի ուր. միշտ ծանր բեռն ուսին, միշտ հեռ-
լով, միշտ քրտնելով: Ու այդ շրջապայու-
թյան մեջ ամենից վատն Արմիկի վիճակն եր.
Թեժ արևի տակ յերեսան նվաղում եր, հե-
վում շնչասպառ ու հազիվ եր Արուսը նրան
տուն հասցնում: Յերեսան հեռզհետե նվաղում
եր: Մոծակները հանգիստ չեյին տալիս թըշ-
վառ մանկանը. նա հաճախ ճչում եր ցավից,
ճչում աղեկառուր, ինչպես այն ուրը Բաբելի ո-
ղայում:

Ու այսուր ել ահա', յերբ Արուսը դաշտ հա-
սավ՝ յերեսան ճչում եր, ճչում եր սարսա-
փելի ձայներով. հա ես ա յերեսան ձայնը
կկտրի, հա հիմի, հա քիչ հետո... Բայց յերե-
սան չեր հանդարտվում. նա քրթմնջում եր,
«դե՛լն» եր ապլիս ու ել չեր պատասխանում
Արուսի ժպտաներին: Այժմ Արուսի ձայնն ել
ե աղիողորմ հնչում. նա ել ե ճչում, խելադար
թափով հարձակվում յերեսայի վրա, մաժում,
գուրգուրում, բայց իզուր:

Յեվ Արուսի աղաղակների վրա մոտիկ

դաշտերից վազեցին հասան մի քանի տղա-
մարդիկ և կանայք. վրա հասավ նաև ինքը՝
Մուկուչը, խլեց Արմիկին մոր ձեռքից և տե-
սավ, վոր յերեսան նվաղել, թուլացել ե.

— Ջո՛ւր, ջո՛ւր, — աղաղակեցին չորս կող-
մից:

Քիչ հետո ջուր հասցրին, տրորեցին յերե-
սայի ճակատը, ուշքի բերին և պատվիրեցին
նրան այլևս դաշտ չբերել:

— Դող ա, — յեղրակացրին բոլորը:

Արուսը սպրտնեց ու ավելի սպրտնած Ար-
միկին սեղմեց իր կրծքին ու շտապ-շտապ
տուն վերադարձավ. նրա յետևից նայելով
մնաց Մուկուչը՝ գլուխը հուսահատ տարու-
բերելով:

Դ

Զթե չապիկ ու քաթանե գոգնոց ունի Ար-
միկը:

Բայց Արուսն այլևս չի կարողանում տ-
ոաջվա պես խնամքով ու գուրգուրանքով յե-
րեսային հագցնել այդ զգեստները: Այժմ մի-
այն չապիկն ե Արմիկի հագին, իսկ գոգնոցն
ընկած ե քողտիկի մի անկյունում:

Արմիկը պառկած ե քողտիկի հատակին՝
խսրի վրա և խորն ու անհանգիստ տնքում
ե: Կայտառ դեմքը սպրտնել ե ու վճիտ աչքե-
րը տենդի մեջ անխնայապ դառնում են այս ու

1009
39999

1017

այն կողմ: Արուսը կքած յերեսայի վրա, ներքին հուզումով ու սրտի հեազհետե ավելացող թրթիռով խոսում ե.

— Իմ բալա, իմ քաղցր բալա, բա յե՞րբ պիտի մեկ ել ես աղունիկի դունդունոցդ գրցես. հա՞, իմ անուշ բալա:

Խոսում ե Արուսը յերկար ու յերկար, բայց Արմիկը չի արձագանքում, միայն մեկ-մեկ թույլ շարժում ե ձեռքերը ու ելի թորչմած տերևի նման գցում կողքին:

Մուկուչն ել տուն չի գալիս, վոր դոնե մի քիչ Արուսին սիրտ տա: Բարելը նրան ուղարկել ե սարն անասունների հոտերին հսկելու ե Արուսն աչքը ջուր կտրած սպասում ե Մուկուչին. հա ետոր կգա, հա եգուց:

Դուռը բաց անողն ել ե կտրվել. այսոր հազիվ հազ Արուսը կարողացավ մի յերկու հարևանի տեսնել, խորհուրդ հարցնել, թե ինչ միջոցներով բժշկի Արմիկին, ե այս անգամ ել Արուսի բախտը բանեց. իրիկունը նրա դուռը բացող յեղավ. յեկողը նա յեր, նա, վորի մասին ասել եյին հարևանները. ել ինչ դեղ ու դոխաուր, քանի վոր կար ինքը, Փիւրոզ նանը: Արուսը թուիչքով վոտքի կանգնեց: Ներս մտավ վաթսուների մոտ մի կին, չնայած ամառվա շոգին, նա հազին ուներ մի հաստ անթարի, գլխին փաթաթած եր մի մախմուր չալ, վորի տակից փայլում եր վոսկու

դեղին շարանը: Վոսկու դեղին փայլի պես դեղին եր պառավի աչքերի փայլը, նրա դեմքը նման եր չորացած ուռենու վոստի, վորի վրա փայտիորը փորփրել ե դանազան անցքեր ե այդ անցքերը նրա փոս բնկած աչքերն եյին, ճոթոած ուռնդերն ու հաստ չրթունքներով բերանը, ուր ատամները հետ ու առաջ, յերկար ու կարճ ե ամբողջովին դեղնած ու մղած դուրս ցցվեցին՝ յերբ նա մոտեցավ իր վոսկրացած ձեռքերը քսեց Արմիկի դեմքին ու նշանակալից շարժելով գլուխը, խոսեց.

— Դե՛րն ա տալի, հա՞,— ե ծաղաղներով չրթունքները դնական նայեց Արուսի դեմքին:

Արուսը գլուխը կախեց նրա սուր հայացքի դիմաց. նրա յերկյուղած սիրտը դարձյալ լցվեց վատ նախազգացումով: Փիւրոզ նանի շարժվածքից ու կերպարանքից ամեն բանի հոտ գալիս եր, բացի կյանքից. ի՞նչ, ի՞նչ եր թագնված նրա մեջ, վոր կարողանար կյանք ներշնչել Արմիկին...

Փիւրոզ նանը խելույն գործի անցավ. նա ծոցից հանեց մի քանի թղթեր, մի թաղբհ, յերեք հատ գույնզգույն քարեր, մի սատանի յեղունդ, մի հատ սկլի ականջ ե բոլորն հաւաքելով բռն մեջ նախ մի քանի անգամ ձեռքը ողի միջով չրջապծեց հիվանդ յերեսայի շուրջը, ապա առարկաները գցեց հատակին ե ստուգելով նրանց անկման դիրքը, փոխեց դեմ-

քի արտահայտութիւնը, վորից ավելի սարսափելի դարձան նրա աչքերի փայլը և նա ներքին տագնապով բացականչեց.

— Ո՛հ, հո, հո... Ես ինչ ես արել այ աղջիկ:

Նրա տոնի մեջ այնպիսի սարսուցիկ չեչու կար, վոր նույն տագնապն անցավ Արուսին և նա թողնելով հիվանդ յերեխային մոտեցավ, ակնապիշ նայեց պառավին՝ սրելով լսողութիւնը նրա հետագա խոսքերի համար: Փիւրոյ նանը շարունակեց.

— Դու բարկացրել ես աստծուն. դրա համար ել յերեխայի պահապան հրեշտակը խռովել ա գնացել ու հիմի չար սատանն ա բուն դրել յերեխի մեջ ու տանջում ա նրան...

— Վայ իմ որին, վայ իմ խեղճ, իմ արդար բալին, — հեծկլտաց Արուսը և ուժեղ թափով ձեռքերը խփեց գլխին:

Այդ ավելի վուգեորեց Փիւրոյ նանին:

— Չարը բարուն, բարին չարին. ես ա աշխրի որենքը, — շարունակեց նա, — չարն հմի պինդ բուն ա դրել աղիդ մեջ. համա բարին չի կորել աշխրից, բարին պիտի դուրս քշի եդ չարին...

— Բարին, բարին, — շնչաց Արուսը և աղաչական աչքերով նայեց պառավին:

— Հա, վոր բարին չարին հաղթի պտի թլիսմ անել. թլիսմ անելը հեշտ չի... Ա՛յ,

դրա համար հիմի կերթաս: Կերթա՛ս, կերթա՛ս կհասնես մի դռան. եդ դուռը բաց կանես. բաց կանես ու ներս կմտնես. ետեղ մի մարդ պիտի ըլի նստած. մարդը հասարակ մարդ չգիտենաս, ինքը կըլի մի հիսուն տարեկան. աստվածավախ ու աստվածապաշտ մարդ ա. ընդրան տեսար թե չե կասես. «Տերն մեր Հիսուս-Քրիստոսի անունով աղաչանք եմ անում քեզ, վոր մի մազ տաս տանեմ թլիսմ անեմ, յերեխիս չարը խափանեմ» — թե ասեց «Տերն մեր Հիսուս-Քրիստոսի անունով, արի մաղը տար յերեխիդ չարը խափանի» — զաթի կմտենաս ու նրա դնչից մի սպիտակ մազ կը պոկես, կհանես. թե ձեն չհանեց զաթի քու բախտը քեզ հետ՝ կթողաս յետ կգաս:

— Ախր եդ տունն ու դուռը յես վորդի գտնեմ, — շվարած վրա բերեց Արուսը:

— Կմտնես հենց առաջին պատահած տունն ու դուռը:

— Առաջի պատահած տունն ու դուռը, — մտածեց Արուսը, — ախր եստի մոտիկ, աղա Բաբելի տանից ու դռնից ստվայի ուրիշը չկա:

— Ետեղ ել կմտնես...

— Ետեղ, — կմկմաց, Արուսը ու սարսուց պատեց մարմինն, իսկ պառավը վրա բերեց:

— Եդ հլամ բոլորը չի. յեղնեն կերթաս յերկու հատ սպիտակ փորով վառեկ կճարես, վառեկները ժամի դռան մատաղ կանես. փորի

ապիտակ բմբուլներից մի-մի հատ կթաթխես
խրենց արունի մեջ ու են մաղի հետ կրերես...
Թե ասածս արիք, թլիսմը կսարքեմ ու աղեղ
լնչանք ծեղը-ծեղի, ելի են առաջվա տղեն, ե-
լի են առաջվա տղեն...

— Յա տեր յասված, — բացականչեց Ա-
րուսը և մի պահ մնաց քարացած: Նրա հեղիկ
դեմքը շառագունված յերկյուղածության զգա-
ցումից արտահայտում էր նրա հոգու ամբողջ
ալեկոծությունը, նրա սիրտն ավելի ուժգին
էր թփրտում. նա հայացքը շուռ տվեց, նա-
յեց նվազած յերեխային, վորն անխոս, դար-
ձյալ յերբեմն միայն ձեռքերն էր թափահա-
քում և ելի թուլացած մնում նույն վիճակում.
նա մոտեցավ շոյեց յերեխայի դեմքը, նայեց
նրա կիսարաց աչքերին և փղձկաց... Մի՞թե,
մի՞թե իրավ և նանի ասածը. մի՞թե տղան կա-
րող է նորից կյանք առնել...

— Դե չուստ, ինչ վոր ասեցի պնա արա.
յես ել, ընչանք գալդ չարը կհանեմ նրանից.
չարն որ հանեցի թլիսմը կկարեմ վրեն ու ել
չարը նրան չի մոտենա, — ասավ պառավը և
մազիւնների նման իր ձեռքերը յերկարեց, Ա-
միկին հանեց անկողնուց և գիւրկն առավ: Ա-
րուսի սրտին այդ պահին իջավ քարի նման մի
ծանրություն. պառավի բազուկները սղմում
էին յերեխային, հնար չկար նրան այլևս ա-
ղատելու այնտեղից. պետք էր գնալ...

Յեւ դարձյալ շարժվեց Արուսը, դարձյալ
ուժ տվեց վոտքերին ու հասավ առաջին պա-
տահած դուռը, Բարեւի տան դուռը... Յեւ
հրաչք, այնտեղ ներսում նստած էր հիսունի
մոտ մի մարդ, Արուսը մոտեցավ: Մոտեցավ,
բայց չէր ուզում հավատալ աչքերին. նստածն
ինքը Բարեւն էր... Ա՛հ, ուրեմն նա աստվա-
ծավախ ու աստվածապաշտ մարդ է յեղել,
ինչպե՛ս, ինչպես չի իմացել Արուսը... Ախր
վո՞նց գլխի չընկավ, բա ել ուրիշ ո՞վ կտար
Արմիկին չթե չապիկն ու քաթանն գողնոցը. և
Արուսը յերկյուղածությամբ ելի առաջ շարժ-
վեց ու կմկմաց:

— Տերն մեր Հիսուս-Քրիստոսի անունով
աղաչանք եմ անում քեզ, վոր մի մազ տա-
տանեմ թլիսմ անեմ, յերեխիս չարը խափա-
նեմ...

Ասաց ու ավերացող հուզմունքով կանգ-
նած մնաց. վայ թե չպատասխանի, հը՞, վայ
թե բարկացած է իր վրա, բայց վոչ, վոչ,
բարին անպակաս է աշխարհից:

Ահա խոսում է բարի մարդը.

— Տերն մեր Հիսուս-Քրիստոսի անունով
արի մազը տար յերեխիդ չարը խափանի:

Արուսի ուրախությանը չափ չկար, բայց
ի՞նչպես մոտենար, ի՞նչպես պոկեր մազը,

ինչ լավ կլինեիր, վոր հենց ինքը՝ Բաբելը պո-
կեր մազն ու տար, բայց Բաբելը չէր շարժ-
վում՝ թիկամ եր, Արուսն ինքը պիտի պոկեր:

— Դե, արի տար,— լավում ե կրկին Բաբելի
ձայնը ե Արուսը մոտենում ե նրան. մոտենում
ե վախով, յերկյուղած, սակայն Բաբելն այլևս
չի համբերում. բռնում ե Արուսի բազուկից,
քաշում ե դեպի իրեն ու դեմքը մոտեցնում ե
նրան: Արուսը զննում ե նրա ծնոտը ե սիրտ
չի անում մազը պոկել: Բաբելն այս անգամ ա-
վելի համարձակ ե դառնում... Ա՛յ, յեթե այն
որը Արմիկը ձայնը չգցեր Արուսը բավական
մտերմացած կլինեիր ե հիմա համարձակ կպո-
կեր մազը, այս ե ասում Բաբելի հայացքը:
Այժմ ժամանակն ե, վոր Արուսը մտերմանա
Բաբելի հետ: Բաբելը քաշում ե նրան դարձյալ
դեպի թախտը, դարձյալ նրա հայացքն ունի
նույն վախաշոտ արտահայտութունը. ահա՛,
այժմ այլևս նրան չի խանդարի Արմիկը. այդ
չար ու անպիտան յերեխան, այլևս բնավ-բնավ
չի կարող միջամտել. արդեն վազն ամեն ինչ
վերջացած կլինի ե Արուսն հսկող աչք չի ու-
նենա,— այս ե անցնում Բաբելի մտքով:

Արուսն զգում ե, վոր ինչ վոր վատ բան ե
կատարվում իր հետ, սակայն չի կարող դիմա-
դրել, չե վոր այն չարաբաստիկ որից հետո Ար-
միկն հիվանդացավ: Արուսն ինքնամոռացման
մեջ միայն զգում ե չար ու տանջող հպումներ,

չոյանք, սակայն նրա փակված աչքերի առաջ
միայն ու միայն Արմիկի պատկերն ե յերե-
վում. Արմիկը, նրա հույզերի ու մտքերի հան-
գրվանը, նրա արգանդի ծնունդը, նրա շունչն
ու կյանքը, իր մտերվմն ու հարազատը. ո՛հ,
ինչ լինում ե լինի միայն ինքը շուտ, շուտ
առն դնա, վերցնի Փիրոզ նանի ձեռքից յերե-
խային ու սեղմի կրծքին... Այս մշուշոտ մրտ-
քերի մեջ նա չի զգում հեռահեռ կատաղի
դարձող հպումներն ու շոյանքը... Նա միայն
այն ե զգում, վոր քիչ հետո իր մասնեքը
խառնաում են ինչ վոր կոշտ բան, տպա աջ
բթամատի ու ցուցամատի արանքում մնում ե
մի ձերմակ մազ...

Վերջացավ, վերջացավ առաջին դժվար
դորձը. ահա այն մաղը, վորով պիտի չարը
դուրս վանի իր սիրեցյալ մանկիկի միջից...
Բայց նա վարանած ե... Նրան հարկավոր ե
յերկու վառեկ... Վո՞րտեղից, ումնի՞ց վերց-
նի... Ինքը վառեկ չունի, իսկ ուրիշից գնե-
լու համար փող ե պետք... Բայց դարձյալ բա-
րին պակաս չի աշխարհից, նրա վարանումից
Բաբելն հասկանում ե, թե բանն ինչումն ե.
Թույլ ե տալիս նրան հավարնից վերցնել յեր-
կու վառեկ...

Արուսն ուրախացած դուրս ե վազում ե
ճամբին հանդիպելով Մուկուչի ընկերներից
մեկին, յեկեղեցու դռան շեմքին մորթել ե

տալիս վառեկները և վերցնելով յերկու արնո-
տած ճերմակ բմբուլ, տուն և վազում խելա-
դար թափով:

Փիրոզ նանն Արմիկը գրկին եր սեղմել,
յերը Արուսը տանից դուրս յեկավ. հետո նա
յերեխային կրկին դրեց հատակին, մի քանի
անգամ քողտիկում գնաց, յեկավ, չարախինդ
դեմքը շուռ տվեց դեպի դուռը և յերը Արուսն
արդեն հասել եր Բարեկի դուռը քահ-քահ խըն-
դաց:

— Վայ, Բարե'լ վայ, — մրմնջաց պառափն,
ապա յուրովի շարունակեց, — թե ես անգամ ել
խոսքը չի կատարել, թե ես անգամ ել եմ
մեծ մեծ ծծերով կովը չի դարկել գոմս, յես
գիտեմ ու յես: Մի ենպես թլիսմ անեմ, վոր
են անտեր չոնթը կապ ընկնի ու իր կնկա հա-
խիցն ել չկարենա դա, ուր մնաց, թե աչքը
տնկի Արուս-Մարուսի վրա:

Ասաց և իր բարկությունն ինչպես բոց,
վոր բափել և ուզում իր շրջապատը, ուզեցա՞վ
թափել յերեխայի վրա:

— Ձեներ ես հանում, հա՞, մորդ պչտ ես
կանգնում, հա՞, — քրթմնջում և նա կատաղած
և իր չորացած մատներից կաղամա՞ծ բռունցք-
ներով դարկում եր յերեխայի բաց կրծքին...

Ա'յ քեզ, ա'յ քեզ, — դե հիմի ել ճվա ե, հիմի
ել:

Յերեխան հեռւմ եր կամաց և հետզհետե
սպառնող շնչով, սակայն Փիրոզ նանի դաժան
հարվածները չեյին դադարում: Մերթ-մերթ,
յերը նրա ականջին եր հասնում մի կասկածելի
ձայն, վոր հաճախ իր շարժումներից առաջա-
ցած խշշոցն եր, նա հարվածների փոխարեն
խաչակնքում եր յերեխային և բարձր ու շտապ
կրկնում:

— Յա խնդիր-կատար աստվածածին, դու
չարն հանես ես երեխիցը. յա սուրբ Հիսուս
դու սատանին հեռու քչես ես խեղճ մինուճա-
րիցը:

Յե՛վ ապա դարձյալ գործի յեր դցում չոր
ու շարկամ բռունցքները: Յե՛վ այդ այնքան
ժամանակ, մինչև արյունը խփեց յերեխայի
դեմքին և նրա դալուկ դեմքը կարմրեց ու քրք-
տինքը ծլուլ-ծլուլ դուրս բողբոջելով մարմը-
նից՝ թրջեց նրա նոր չապիկը:

Փիրոզ նանը գոհ վուրթի կանգնեց. դուռը
կիսաբաց արավ ու նայեց դեպի Բարեկի ողան.
բակում վոչ վոք չկար:

— Եհ, յես տնպա՞հ եմ, ի՞նչ ա: Լավ ա',
դանջղն ենտեղ քեֆ հասցնի՝ յես ետեղ նրա
ցավը քաշեմ. մինչրու յե՞րբ...

Ասավ նա ու կատաղած գնաց յեկավ սեն-
յակում:

— Ա՛հ, ա՛հ, ա՛հ, — վերջապես ձայն տվա՛վ
յերեխան, կարծես սթափված և նոր զգալով
հարվածների ցավը, վոր մինչ այդ նա տա-
քությունից կիսաուշաթափ վիճակում չէր
զգացել:

— Հա՛, ելի հոգեմբա՛ր, — կատաղեց նա-
նը և այս անգամ ավելի պինդ, ավելի անո-
ղորմ եյին նրա հարվածները յերեխայի մատ-
ղաչ փխրուն կրծքին, կողերին, դեմքին ու
դիւխին:

— Մա, մա, — ճչում էր մանկիկն աղիո-
ղորմ և այդ աղաղակն ավելի յեր բորբոքում
նանին:

— Ա՛հ, ա՛հ, ա՛հ... — հետզհետե թուլանում
էր յերեխայի ձայնը...

Յե՛վ այն պահին, յերբ յերեխան Վիգը
ծռած, կիսաբաց աչքերով, այլևս անկարող
էր անգամ ձայն հանել, Փիրոզ նանը մի վեր-
ջին հարված հասցրեց նրա կրծքին և զգալով
Արուսի մոտքը հապճեպով խաչակնքեց և
յերկյուղած դեմքով սկսեց:

— Յա, սուրբ տեր, մեծ ա քու զորությու-
նը. ինչ կարմրել ա բալես. ինչ պլուլ-պլուլ
քրտինք ա դուրս թափել... Ես ա, ես գիշերն ել
լուսանա ելի են տղեն, ելի են տղեն... Յա
սուրբ զորություն դու չարին, սատանին ել
ներս չթողնես:

Արուսը թափով յեկավ ընկավ յերեխայի

վրա, տեսավ, վոր իրոք նա կարմրել և ու քր-
տինքը պլուլ-պլուլ սփռվել և ճակատին. նա
կարծես ինչ վոր ծանրությունից թեթևացած
հոգոց հանեց և փաթաթվեց Արմիկին:

— Իմ ազիզ բալա, իմ լավ բալա... բա
ես ի՞նչ ա, ինչի հեջ ձեն չի հանում... Հը,
Արմիկ... իմ որ ու ումքր... դե մի առու ել ա-
րա, հը... ես ինչ թրջվել ա շապիկը...

Մինչ այդ Փիրոզ նանը, վոր վերցրել էր
Արուսից մազն ու բմբուլները՝ տեղավորեց մի
յեռանկյունի կանաչ գույն փոքրիկ շորի մեջ,
ասղա զգեստի ծալքից դուրս քաշելով մի ասեղ
կարեց, հետո հանդիսավոր խաչակնքեց և
պատրաստի թալիսմանն ամբացրեց յերեխայի
շապիկին՝ կրծքի աջ կողմից: Սակայն նկատե-
լով Արուսի անհանդիստ վիճակը դարձավ դե-
պի նա.

— Դե հիմի յերեխին դինջ թող. չարը
խափանված ա. հմի արդեն մութն ընկավ. ըն-
չանքի լուս յերեխին թարժած չանես, լուսուն
ելի են տղեն ա, ելի են տղեն:

Ի

Արմիկը չթե շապիկ ունի ու քաթանե գոգ-
նոց: Քաթանե գոգնոցը խոտված ընկած և մի
անկյունում ու շապիկն այլևս չունի այն հրա-
պուլը ինչ առաջին օրը: Արմիկը տնքում և
խորն ու անհանգիստ:

Ամբողջ գիշերն ու հետևյալ ցերեկը Արուսը պառկած է Արմիկի կողքին և անընդհատ շոշափում է նրա մարմինը, ճակատը: Դեմքը մոտեցնում է նրա բերանին, զգում է նրա թույլ շնչառությունը: Քրտինքը չորացել է, անցել է յերեխայի դեմքի վառ կարմրությունը և ձեթի ճրագի աղոտ լույսի տակ ավելի արտահայտիչ է յերեխայի դալիլությունը:

Հապա ել ինչո՞ւ համար եր այն բոլորը, հապա ինչո՞ւ համար եր Փիրոզ նանի հավատախաղումները: Միթե դարձյալ չարը հետ կացավ, միթե ինքը վորեւե բան սխալ արավ, հա՞... Նա լիաթաթվում է յերեխային, գրգռում հանում է անկողնուց, սեղմում կրծքին, մայրական ջերմ շունչը սփռում է նրա վրա, թվում է թե ցանկանում է լրացնել նրա սպառող շունչն իր շնչով, թվում է թե ձգտում է հանել իր միջից կյանքն ու մերել իր Արմիկին...

Ժամերն անցնում են:

Յերեխան անընդհատ հեռում է և այս անգամ հեռցն ավելի թույլ, ավելի նվաղկոտ է դառնում...

— Արմի՛կ, Արմի՛կ, — հուսահատ ճչում է մայրը, և վոստյուններով հետ ու առաջ գրնալով դեմքը հպում է յերեխայի սառչող դեմքին, համբուրում է նրա այտերը, չրթունքները, բերանը, և թվում է թե ուզում է կենս

դանություն տալ նրա սառած մարմնին՝ իր հրաբորբոք հուզմունքով, իր աղեկաուր ճիշերով:

Սակայն հնար չկա. կյանքը խուսափում է Արմիկից, և Արուսը վերապրում է դարձյալ այն բոլորները ինչ ինքը գործադրեց յերեխայի վերկության համար: Յեվ այդ ամենի մեջ նրա աչքերի առաջ ցցվեցին Բաբելն ու Փիրոզ նանը... հա՛, հիմա արդեն ինչ վոր բան է հասկանում Արուսը... այնտեղ... ողան, Բաբելը... մազը... բայց ի՞նչպես, ինչո՞ւ համար նա ստացավ այդ մազը: Նա բորբոքվում է, ցանկանում է յերեխան վայր դնել, վազել այնտեղ, բայց վոչ, ինչու վայր դնել... հենց այդպես, յերեխայի հետ... յերեխան այն որը դուր չեկավ Բաբելին և Արուսը յերեխան գրգռին՝ գզգզված մազերով դուրս է յեկնում բալ... Նա ինքնամոռացման մեջ հասնում է բամբային, այնտեղ, ուր ինքը Բաբելից ընդունեց չապիկն ու գոգնոցը... Արուսը հիմա հասկանում է, շատ բան է հասկանում...

Ո՛հ, Բաբելը, նա նույնիսկ իր մազը չխնայեց յերեխայի համար... հա-հա-հա, — խելագար մոնչյունով ծիծաղում է Արուսն և ավելի վճռական քայլերով կտրում, անցնում է բալը, և իրեն դցում Բաբելի ողան:

Ահա՛, մի հաճոյալից ժպիտ պարում է Բաբելի դեմքին: Նույնքան հաճոյալից է փի

բող նանի ժպիտը... ինչ խոսք՝ նրանք ուրախ,
չատ ուրախ են, վոր չարը հանել են Արմիկից:
Ահա՛ այդ թալիսմանը, վոր կպած է յերեխա-
յի շապկից՝ իր մեջ է ամփոփել այն բոլոր բա-
րեքը ինչ տվին Բաբելն ու Փիրոզ նանը:

— Հա-հա-հա:

Կրկին մի դառն ու հեղնախառն քրքիջ աղա-
վաղում է Արուսի դեմքը. նա յերեխան տա-
նում դնում է թախտին:

— Ահա՛, նա ել ձայն չի հանում. նա ել չի
խանգարի վոչ վոքի. դե հայդե՛ դուրս,
դուրս, Փիրոզ նան... Արուսն ուզում է Բաբելի
վոտքերը լվալ... Հա-հա-հա:

Բաբելն ու Փիրոզ նանը նշանակալից իրար
են նայում: Արուսի շաղված աչքերը, բորբո-
քուն դեմքը, համարձակ խոսքերը տարորինակ
են, Փիրոզ նանը շտապ մոտենում է յերե-
խային և գլուխը կախ հետ է դառնում:

— Հը թալիսմանը, թալիսմանը, — բացա-
կանչում է Արուսը և կատաղի թափով հար-
ձակվում, քաշում է Փիրոզ նանի մազերից ու
նրան թափալում է գետնին:

Պառավր սարսափով բռնված բացական-
չում է:

— Բռնեցե՛ք, բռնեցե՛ք... Բաբել բռնիր
սրան, չարն յերեխից յելել, մտել ա մոր մեջ...
բռնիր Բաբել, բռնիր...

Յեւ սակայն Արուսը վոչինչ չի լսում. կա-

տաղած ու կրակված եյությամբ նա հարվա-
ծում է Փիրոզ նանին, առանց իմանալու թե
ուր է դիպչում հարվածը:

— Չարը, չարը, — բացականչում է Բա-
բելը և ուզում է ողնության հասնել Փիրոզ
նանին...

Այդ պահին Մուկուչը վրա յե հասնում:

Մի վայրկյան Մուկուչը լուռ նայում է
գաղաղած կնոջը, հետո թախտին դրված դի-
ակնացած Արմիկին, նայում է անվճռականո-
րեն կանգնած Բաբելին ու չգիտե անելիքը.
այդ պահին Փիրոզ նանն արդեն խռոում է
մահամերձի խռոցով: Արուսը մի պահ զվար-
թացած հետ է դառնում և նկատելով Մուկու-
չին՝ սկսում է.

— Ահա՛, իմ Արմիկն հիմի չթե շապիկ ու-
նի ու քաթանե գոգոց. աշխարհից բարին ան-
պակաս ա... Հա-հա-հա... ինչի յես յեկել
Մուկուչ... դնա, դնա, թող վոր յես Բաբելի
վոտքերը լվամ... տես Արմիկն ել սավել ա...
նա հիմի ել չի խանգարի Բաբելին...

Մուկուչն ել հասկացավ, ամեն ինչ հատ-
կացավ և նույն կատաղությամբ ինչ քիչ ա-
ռաջ Արուսը՝ թռավ ու բռնեց Բաբելի կոկոր-
դից...

— Չարը, չարը, — գոռում է Բաբելը և
նրա ձայնի վրա ողան են լցվում գյուղացիներ-
ըր, — չարը, չարունակում է Բաբելը բուն ա

դրել եղ մարդ ու կնկա մեջ... դո՛ւրս, դո՛ւրս
ներանց գեղից, դուրս աշխարհից ու արևի տա-
կից...

Բայց Մուկուչի անվրեպ հարվածների տակ
հետզհետե նրա ձայնն ել նվազում ե...

Լուեց Մուկուչ բիձան... Լուեց, կարծես ա-
սելիքը վերջացավ: Ներկա յեղողները բոլորը
գլուխները ամսոսանքով տարուբերեցին:

— Ե՛հ, Մուկուչ բիձա, — ասեցի յես, — հի-
մա յեմ հասկանում, թե ինչու եղպես շուտ են
ձերմակել մազերդ:

— Ձանդ սաղ ըլի, եսպես ել լավ ա, — ասեց
նա և ցույց տալով դեպի ներս մտնող
մի քաջառողջ յերիտասարդ ասավ, — ծանոթա-
ցի՛ր, աղես ա, մեր գեղի ել համայնական
տնտեսության նախագահն ա. յես ել պակասը
չեմ հա՞, առաջի կարգի դաշտավար եմ:

— Արմիկ, — ձեռք յերկարելով ինձ ասաց
յերիտասարդը:

— Արմի՞կ, — շփոթվեցի յես: Այդ ինչ-վոր
չեր համապատասխանում Մուկուչ բիձայի
պատմությանը:

— Հա, ընկերոջս վոր ասեմ, — նկատելով
իմ վարանումը վրա բերեց Մուկուչ բիձան, —
եղ դեպքից հետո, յեկան ինձ ու Արուսիկ մի
հինդ տարով բանտ տարան, վոր չարը խա-
փանեն մեր միջից... Փառք ասածու, «չարը»

խափանվեց, — հեղնանքով ասաց նա վերջին
խոսքերը և ապա զվարթորեն ավելացրեց, —
ներանից հետո լուս աշխարհ ելանք, ելի չալիչ
եկանք, ելի տանջվանք. մի տղա ել ունեցանք,
առաջի տղիս հիշատակին սրա անունն ել Ար-
միկ դրինք... Ժամանակ եր, անցավ, աշխար-
հը փոխվավ, տղես բոյ քաչեց, մենք ել մարդ
դառանք:

— Հապա Արո՞ւսը:

— Նա ել մեր համայնական տնտեսու-
թյան լավ կովկիթներից ա:

— Սքանչելի... չգիտեյի ինչ ասեմ յես:

— Հա, սքանչելի բաներ դհա շատ կան,
թե մինն ել դաս քեզ կպատմեմ «Յերկճյուղ
մաղի» ու Արեւաչենցի Յենովք բիձայի պատ-
մությունը: Նրա պատմությունն աշխարհում
մին հատ ա... գիտեմ, գրող մարդ ես, քեզ
պետք կգա...

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0362952

456

55359

456 43 400.